

חדשות מן העבר

עם מבט לעתיד



המיליונרים או "מועדון המאתיים"

ברשימתו ב'משק הבקר' 298, 2002/6 עמוד 39 הזכיר עופר קרול את "מועדון המאתיים" שהוקם בשלהי שנות הששים. כדי להזכיר נשכחות מובאים להלן רשמים, פרקים מהעיתונות ומדו"חות שפורסמו על תולדות המועדון ההוא.

חמישה/ששה משתתפים ומדריך מלווה (היו אז במשרד החקלאות יותר משלושים מדריכים). להלן הבעיות וההמלצות של הצוותים.

הצוות לארגון וניהול

צוות העובדים. השאלה המרכזית – איך להקים צוות עובדים קבוע ששעות העבודה הבלתי-נוחות לא יפריעו לו בחיי הקיבוץ וחיי הפרטיים. ההמלצות היו כדלקמן: (א) מתן הכשרה מקצועית יסודית מגיל בית הספר; (ב) מתן אפשרות להשתלמות מקצועית כולל לימודים אוניברסיטאיים והשתלמות בחו"ל; (ג) צמצום מכסימלי של תורנויות לילה, שבתות וחגים; (ד) שיתוף כל העובדים בעול האחריות לענף; (ה) מחזור קבוע של שנים אחדות בחלוקת כל התפקידים כולל ריכוז הענף; (ו) יצירת רוח צוות.

ארגון העבודה. יש שתי שיטות קיצוניות של ארגון העבודה: הפרדה מוחלטת בין "החולבים" לבין העובדים העושים את יתר העבודות בחוץ – או הצוות כולו עוסק בכל העבודות. רובם חולבים חליבה אחת ומשלימים את יום העבודה בעזרה לעבודות ההזנה והטיפול. לכל אחת מהשיטות יתרונות וחסרונות (שלא נמנה אותן עכשיו). מכיון שאי-אפשר לרכז את כל העבודות בשעות העבודה הרגילות וחייבים לחלוב גם בערב ולאבוס ולחלוב גם בשבתות וחגים – זאת הסיבה העיקרית לחוסר הרצון לעבוד ולהתמיד בענף. השיטה הנאותה של ארגון העבודה חייבת להבטיח התמחות

באחד הימים בשנת 1966 התפרסם בעיתון "על המשמר" מאמר תחת הכותרת "מועדון המיליונרים בכפרים" מאת דבורה דור. כדי למנוע אי-הבנות כבר מהתחלה, היא כותבת, הכוונה היא כאן לרפתות המשווקות יותר ממיליון ליטרים חלב בשנה. לתגובה זאת הגיעו כמובן רק הרפתות הגדולות המונות למעלה מ-200 פרות.

האם רפתות אלה רווחיות יותר? האם הארגון נוח יותר או מסורבל? היש מיכון ומה רמתו? האם יש קופצים בקיבוצים על עבודה ברפת? האם יש חברות המגלות עניין בענף זה?

אלה הן השאלות בהן דנים חברי "מועדון המאתיים" שהוקם לפני חצי שנה על ידי אלי סמסון המדריך האזורי בצפון. רכזי הרפתות הגדולות בצפון התכנסו לדון בבעיות תוך הנחה שמספר הרפתות הגדולות יגדל (בכינרת וביגור יש כבר יותר מ-300 פרות). רצינו ללמוד איש מרעהו, אנחנו נועצים באנשי מדע ובמחקר ושואפים ליצור דגם מומלץ של הרפת הגדולה. עד כאן דבורה דור.

מועדון המאתיים כלל את הרפתנים המרכזיים של שמונה (!) הרפתות שבהן מאתיים פרות ויותר (והסכמנו לקבל גם את אלה שהתקרבו למספר זה). המשתתפים התחלקו לצוותי עבודה כדי להכין חומר עובדתי מפורט לדיון ולסיכום במליאת המועדון. הצוותים הם: (1) לבעיות ארגון העבודה וניהול הענף; (2) לבעיות מיכון; (3) לטיפול ביונקים; (4) למבנים. בכל צוות היו

לניקוי שולחנות הסככה וקירוב המזון לאבוס * אבוס מיוחד להאבסת סלק בהמות (עוד יודעים מה זה?) * מתקן לחלוקת מזון מרוכז במכון החליבה * לגבי סוג מכון החליבה אין המלצה מוסכמת. לחליבת 200 עד 250 פרות מספיק מכון שדרת-דג של 2X9 עמדות. למספר פרות רב מזה הוקם במשק אחד (קב' כינרת) מכון שדרת-דג של 2X12 עמדות ובמשק אחר (הזורע) הוקמו שני מכונים מקבילים של 2X6 פרות כל אחד.

צוות היונקים

בעדר הגדול יש בחודשי השיא 100 ויותר המלטות בחודש ודרושים הכלים שיאפשרו לעובדים להשתלט על מספר גדול זה. מומלץ על כן, שתהיה ליונקים סככה מוגנת מגשם ורוח, קרובה למכון החליבה * רצויה סככה שניה לשימוש ולחיתוי לסירוגין * כלובים מוגבהים עם רצפת עץ או מתכת * מערבול או סידורים להכנת תחליפי חלב ואחסון תערובת. ניתן כבר לראות התחלות של מיכון בהגמעת היונקים – כגון מתקן אוטומטי-אלקטרוני מחו"ל להגמעת תחליף החלב, או שיטה להזרמת תחליף החלב במערכת צינורות מעל ראשי העגלות, יש ניסויים בהגמעת עגלות משוקת משותפת גדולה אחת, ועוד.

צוות המבנים

סככות של ריפוד עמוק או מפצמות או סככה ללא אבוס מכוסה גג (זה מה שהיה אז) – טובות או גרועות לפרה ללא קשר עם גודל העדר. נסקרו כל השיטות אך לא ניתנו המלצות מפורשות. אולם נקבע שגודל המבנים הוא גורם רב השפעה, שכן הוא קובע את גודל קבוצות הבקר. הומלץ שלעגלות בגילים הצעירים ולעגלים לפיטום חייבות להיות קבוצות קטנות ואחידות גיל. קבוצות הפרות צריכות להיות גדולות ככל האפשר – יחד עם זאת חייבות להיות מספיק קבוצות אחידות תנובה כפי שמתחייב מן ההזנה הקבוצתית הנהוגה כיום. מומלץ שתהיה תמיד קבוצה נפרדת של פרות לאחר ההמלטה וקבוצה נפרדת של פרות לאחר המלטה ראשונה.

מקצועית מרבית של כל עובד בשלוחתו – יחד עם רב-גוניות בעבודה ועם עבודת לילה ושבתות – לעתים רחוקות ככל האפשר.

ההמלצות הן: א) איחוד ארגוני מלא בין ענף הבקר לבין ענפי המספוא והזבל האורגני. האיחוד יצרף עוד עובדים שייקחו חלק בתורנויות לילה ויוסיף עניין לצעירי הענף (גלגלים, הגה); ב) שיתוף מרבי של חברים שאינם מן הצוות הקבוע (רפתנים לשעבר, פעילים) בתורנויות לילה ושבתות.

ניהול הענף. בעדר הקטן והבינוני הרכז יכול לחלוש על כל פונקציות הניהול לבדו. בעדר הגדול הרכז חייב להתחלק באחריות עם עובדים נוספים מהצוות. כיום מחולקים תפקידי הניהול באופן שרירותי ומקרי למדי, לפי מסורת קיימת או נטיות אישיות: תפקיד **התכנון** הוא בידי הרכז. האחריות **לביצוע העבודה** מתחלקת במשקים רבים לאחראי על החליבה, לאחראי על גידול היונקים ולפעמים גם לאחראי על ההזנה. **הבקרה** היא פונקציית הניהול המוזנחת ביותר. רישום הבריאות והטיפול נעשה על ידי הרופאים והמזריעים. הרישום הכלכלי-משקי אינו מנוהל כראוי בגלל חוסר שיטת רישום פשוטה ויעילה ובעיקר – בגלל חוסר זמן בידי הרכז, ומשום כך כל הוצאת המסקנות המקצועיות והכלכליות נעשית באיחור או לא נעשית כלל.

המבנה הארגוני המומלץ חייב לשחרר את הרכז מן **האחריות** לביצוע העבודה השוטפת (ואין זה אומר לשחרר אותו מן העבודה השוטפת לחלוטין). האחריות חייבת להיות מחולקת בין מספר עובדים שכל אחד אחראי לאחת מן השלוחות. הרכז חייב להיות פנוי ככל הנדרש לתפקידי התכנון, לניהול הצוות ולבקרה.

צוות המיכון

היתרון המהותי של הרפת הגדולה הוא באפשרות ובכדאיות של השקעות העשויות לחסוך בעבודה ולהקל על תנאיה. תוך הדיונים נסקרו החידושים דלקמן: * עגלה רתומה לטרקטור לחלוקת מזון מרוכז בסככות (במקום חלוקה ידנית מקופסה או מדלי) * מגרד (ידני)

אחרית דבר

מכסות החלב שנכנסו לתוקפן הגבילו (זמנית) את הגידול הנוסף של העדרים שאותו תכנון אפילו בעלי העדרים הגדולים ביותר והועם זוהרן של מטרות המועדון – אולם, בכל זאת נותר מקום רב לשיפורים, שכלולים, ייעול וחסכון. לשם כך זומן בתחילת 1968 סימפוזיון מסכם של המועדון בשם "מבט אל העתיד" ובו הביאו מומחים אחדים את תחזיותיהם על הצפוי בעתיד בתחומי התמחותם.

גד שפט מסר על התפתחויות בתחום הטכנולוגיה של ההזנה: * שיטות לעיבוד גרגרים: מעיכה, פיתות, ריקוק, אידוי, התפחה ועוד. * צורות עתידיות של תערובות הבקר: כופתיות או ריקים המכילים את כל מרכיבי המזון, ייצור תערובות המתקנים קלים וניידים בשדה. * שיטות קציר ואחסון גרעינים לחים. * העברת תערובות בגרביטציה או מסוע כפות או חלזונות או לחץ אויר. * אמצעי קציבה אינדיבידואלית בהאבסה מכנית או הקצבה לפי נפח על ידי הכלי המקובל בעדרים הגדולים: עגלת תערובת רתומה לטרקטור.

חי הברזן ז"ל: מסר על התפתחויות בתחום החליבה המכנית: * מחקר על מכונה שאפשר יהיה להרכיבה על הפרה ללא רחיצה והכנה מוקדמת, שניתן להסירה ללא עיסוי וגמירה. * מכונת חליבה "הידרופולז" שחולבת יותר מהר. * בטנת גומי בקוטר צר וקומץ בנפח גדול. *

למניעת שטיפת פיי־הפטמה בחלב להוריד את הצנצנות מתחת למשטח העמידה של הפרות * מדי חלב שונים שיאפשרו מדידת חלב במערכות חליבה ללא צנצנות.

הרצאת **פרופ. ע. ילן ז"ל** מהמכון לחקר בנייה כפרית נסבה על "בעיות מערך המבנים ברפת הגדולה". * על סיכום מחקר על רפת המפצמות ותאיהרביצה * על צורות שיכון אחרות לבקר, כגון רפת קוראל. * על בעיות כלכליות של חקר הבניה הכפרית.

ברשימה על "ביקור ברפתים" (!) שפרסם **רענן וולקני ז"ל** ב"השדה" הוא כותב: "מועדון המאתיים" הביא משב רוח מרענן בין ציבור הבוקרים... טוב שקמה קבוצה של בוקרים מנוסים ושאינם שוקטים כדי לתאם בין הידוע, הדרוש והמצוי, בכל מה שנוגע במשק החלב הגדול. זה טוב לא רק מפני שכתוצאה מהמאמץ המשותף יהיה ייצור החלב זול יותר, אלא מפני שיש בקבוצה זאת ובפעילותה משום גורם מעורר לניתוח מעמיק של הבעיות, לעודד גישות חדשות בכל השטחים לחפש אחריהן ולא לחכות שתופענה בעצמן.

ואכן, בשעתו תרם המועדון תרומה משמעותית לקידום הענף, עובדה שזוכרים אותו עד היום.

אלי סמסון

מדריך במחלקה לבקר, שה"מ – בגמלאות

ביקור במוזיאון הרפת ביפעת

לפני מספר שנים הקימה ההתאחדות מוזיאון לענף רפת החלב, לצד המוזיאון לראשית ההתיישבות בעמק יזרעאל אשר בקיבוץ יפעת. בתוך אותו מבנה של מוזיאון הרפת שוכן גם ארכיון הענף ובו חומר תיעודי רב־גוני למכביר אודות ראשית הענף והחלוצים שהקימוהו בארץ־ישראל בראשית המאה הנוכחית.

ביקור במוזיאון הוא תענוג וחוויה אמיתית לכל רפתן וחקלאי בכלל – אולם הוא צריך להיות חובה וחלק מתכנית הלימודים לכל התלמידים (והמורים ומדריכים), אשר בבתי הספר החקלאיים באשר הם. שעות הביקור במוזיאון הן 7.30 – 11.30 בימים א' – ה'. רצוי לתאם ביקור של כיתות שלמות עם החאראי על המוזיאון, הח' שלמה דורי, טלפון 6548754 – 04.

